

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук

Прошкіна Володимира Вадимовича про дисертаційну роботу

Воронової Надії Сергіївни

«Система формування професійної компетентності майбутніх культурологів засобами цифрових технологій»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми дисертаційної роботи.

Невід’ємними ознаками розбудови сучасного постіндустріального суспільства стали наразі процеси інформатизації та цифровізації. Саме це суспільство потребує фахівців нової формації, які не лише мають фундаментальні знання й ґрунтовну практичну підготовку, а й вільно орієнтуються в цифровому середовищі, здатні раціонально діяти в різних сферах життєдіяльності людини. І саме тому шлях цифровізації є наразі одним із ключових чинників реформування освітньої системи України. У цьому контексті дисертаційна робота Н. Воронової є надзвичайно актуальною, а опрацьовані в ній теоретичні та практичні проблеми допомагають знайти відповіді на конкретні питання щодо оновлення професійної підготовки майбутніх культурологів.

Актуальність обраної проблеми, що цілком справедливо відзначено у дослідженні, підсилюється низкою існуючих суперечностей сучасної культурологічної освіти, зокрема між реформуванням системи вищої освіти під впливом суттєвих суспільних інновацій, активним розробленням електронних освітніх ресурсів для різних освітніх ланок та відсутністю ґрунтовних наукових розвідок щодо теорії й практики навчання майбутніх культурологів застосовувати цифрові технології з метою професійного саморозвитку й самоосвіти; між стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій та неготовністю майбутніх культурологів до їх використання в навчанні та подальшій професійній діяльності тощо.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Достовірність результатів дисертаційної роботи Н. Воронової підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних позицій дисертації, глибоким аналізом поняттєво-термінологічного апарату дослідження, фундаментальним вивченням провідних положень теорії інформатизації та компетентнісної парадигми освіти, сучасних наукових моделей культурологічної освіти тощо.

Відповідно до мети дисертаційного дослідження, яка полягає в розробленні, науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності системи формування професійної компетентності майбутніх культурологів засобами цифрових технологій, Н. Вороною подано авторське тлумачення ключових понять дослідження («цифрова культура», «цифрова культура особистості», професійна компетентність майбутніх культурологів та ін.) в контексті цифровізації професійної підготовки культурологів.

Стосовно наукового апарату можна зазначити, що дисертантом цілком коректно визначено об'єкт, предмет, мету.

Високий ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дослідження забезпечило використання кваліфіковано підібраного комплексу методів, зокрема *теоретичних*: аналіз філософської, культурологічної, мистецтвознавчої, психолого-педагогічної, методичної літератури з визначеної проблеми, нормативно-правових документів для визначення поняттєво-категоріального апарату; вивчення й узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду з питань цифровізації освіти та розвитку цифрової культури; моделювання для створення моделі системи формування професійної компетентності майбутніх культурологів засобами цифрових технологій; *емпіричних*: педагогічне анкетування, експертне опитування, тестування, бесіди, спостереження за процесом використання цифрових

технологій; педагогічний експеримент; *методів математичної статистики* для кількісного та якісного аналізу й перевірки достовірності результатів експериментальної роботи.

У процесі дослідження автором вирішено низку наукових завдань, зокрема, обґрунтовано методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх культурологів в умовах цифровізації освіти, проаналізовано сучасний стан розвитку культурологічної освіти в Україні; конкретизовано сутність і структуровано поняття „професійна компетентність майбутніх культурологів” в контексті процесів цифровізації освіти; проаналізовано поняття цифрової культури, цифрової грамотності та цифрової компетентності в сучасному науковому обігу; вивчено та класифіковано цифрові освітні ресурси професійної підготовки майбутніх культурологів; змодельовано та обґрунтовано систему формування професійної компетентності майбутніх культурологів засобами цифрових технологій, визначено педагогічні умови й методи її ефективної реалізації; розроблено навчально-методичне забезпечення спроектованої системи; вивчено рівні сформованості ІК-(цифрового) складника професійної компетентності майбутніх культурологів, схарактеризовано етапи впровадження розробленої системи формування професійної компетентності майбутніх культурологів засобами цифрових технологій в умовах сучасного закладу вищої освіти; експериментально перевірено ефективність розробленої системи та проаналізовано результати її впровадження..

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані Н. Вороною, ґрунтуються на глибокому аналізі наукової та науково-методичної літератури, опрацюванні значної кількості емпіричного матеріалу. Матеріал викладено відповідно до плану роботи. Загальні висновки дисертації та висновки за розділами ґрунтуються на результатах проведеного дослідження та відображають зміст викладеного матеріалу. Отже, у цілому можна констатувати їх аргументованість та завершеність.

3. Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше теоретично обґрунтовано та розроблено систему формування професійної компетентності майбутніх культурологів засобами цифрових технологій як цілісну, керовану сукупність компонентів (концептуально-цільового, змістово-процесуального, оцінно-рефлексивного), що враховує потреби та вимоги інформатизації освіти з метою загальнодидактичного, навчально-методичного та інформаційно-технологічного забезпечення освітнього процесу; визначено специфічні принципи використання цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх культурологів (принцип інформатизації освіти, принцип відкритої освіти, принцип мультимедійності, принцип активізації творчої діяльності засобами цифрових технологій); схарактеризовано педагогічні умови реалізації системи формування професійної компетентності майбутніх культурологів засобами цифрових технологій (упровадження в освітній процес авторських цифрових освітніх ресурсів; надання майбутнім фахівцям культурології необхідного комплексу знань, умінь і навичок роботи в цифровому освітньому середовищі, забезпечення педагогічного керування цим процесом; використання засобів змішаного навчання для реалізації системи формування професійної компетентності майбутніх культурологів засобами цифрових технологій).

У дослідженні Н. Воронової уточнено сутність поняття „професійна компетентність майбутніх культурологів”, що тлумачиться як інтегративна здатність особистості на основі здобутих знань (усвідомлення онтології, гносеології культури, культурної семантики, теорій і концепцій культури та ін.), розвинених умінь і навичок (ефективної комунікації, зокрема спілкування з мистецтвом, форм міжкультурної взаємодії, інтерпретації культури та цифрової комунікації і творчості тощо), сформованих ціннісних орієнтацій, духовної культури та досвіду здійснювати професійну діяльність з використанням цифрових технологій; структуру професійної компетентності майбутніх культурологів у єдності п'яти компонентів: мистецтвознавчого; психолого-педагогічного; культурологічного; організаційно-економічного;

інформаційно-комунікаційного (цифрового), що узгоджується із процесами цифровізації суспільства, культури і освіти; критерії та показники діагностування сформованості інформаційно-комунікаційного (цифрового) складника професійної компетентності майбутніх культурологів.

Авторкою удосконалено форми і методи професійної підготовки фахівців спеціальності 034 Культурологія з використанням цифрових технологій.

Перераховані наукові результати є особистим внеском Н. Воронової у вирішення важливої науково-теоретичної та практичної проблеми формування професійної компетентності майбутніх культурологів засобами цифрових технологій.

У цілому, слід зазначити, що дисертаційна робота Н. Воронової є завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, яке містить вагомі теоретичні узагальнення й обґрунтовані результати емпіричного пошуку в галузі теорії та методики професійної освіти.

4. Значущість результатів дослідження для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання.

Особливо слід підкреслити практичну значущість одержаних результатів дослідження, яка полягає в удосконаленні змісту фахової підготовки майбутніх культурологів, розроблення навчально-методичного забезпечення системи формування професійної компетентності майбутніх культурологів засобами цифрових технологій, до якого ввійшли цифровий освітній ресурс – електронний посібник „Українська культура кінця ХІХ – початку ХХ століття”, навчально-методичний комплекс дисципліни – спецкурсу „Цифрові технології сучасної культурологічної освіти” для майбутніх фахівців спеціальності 034 Культурологія, підтриманий відповідним дистанційним курсом, розміщеним у навчальних середовищах Moodle та Google Classroom, навчально-методичний посібник „Мультимедійні навчальні засоби в підготовці майбутніх культурологів”

щодо практичного застосування цифрових технологій, зокрема цифрових освітніх ресурсів різних типів для формування професійної компетентності фахівців культурології.

5. Повнота викладення наукових положень, оцінка змісту і оформлення дисертації та автореферату.

Основні положення дисертації Н. Воронової достатньо повно відображено в 46 публікаціях (із них 36 одноосібних), зокрема: 1 одноосібна монографія; 3 розділи в колективних монографіях; 7 навчально-методичних посібників; 13 статей в наукових фахових видання України; 6 статей в періодичних виданнях зарубіжних країн та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, зокрема 2 статті в журналах, індексованих в наукометричній базі Web of Science; 16 публікацій апробаційного характеру та в інших виданнях. В опублікованих працях висвітлені основні наукові положення дисертації, які становлять наукову новизну та винесені на захист. Результати дисертаційного дослідження апробовано численних міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Оформлення дисертації та автореферату здійснено з дотриманням вимог МОН України, зокрема «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами)) та основними положеннями «Вимог до оформлення дисертацій» (затверджених наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40). Аналіз змісту автореферату та дисертації доводить ідентичність їх структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами підсумковим висновкам.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

1. У теоретичному концепті Концепції дослідження (с. 43) правомірно вказано низку педагогічних теорій, якими керувалася авторка: теорії інформатизації (цифровізації) освіти, педагогічної герменевтики, синергетики та аксіології, компетентнісної освітньої парадигми тощо. Вважаємо, що

доцільно було б вказати також психологічні теорії, зокрема біхевіоризм, конструктивізм, конективізм, теорію саморегульованого навчання та ін., принципи яких використовуються при організації онлайн-навчання.

2. У першому розділі дослідження (п. 1.3) авторкою докладно схарактеризовано структуру професійної компетентності майбутніх культурологів. При цьому йдеться про складники вказаної компетентності (мистецтвознавчий, цифровий, культурологічний та ін.) та компоненти (когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-ціннісний). У таблиці 1.2. схарактеризовано відповідність складників професійної компетентності майбутніх культурологів та її компонентів. Вважаємо, що варто було б розмежувати ці терміни, зважаючи зокрема на те, що слова «складник» і «компонент» є фактично синонімами. Доцільно було б для кращого розуміння уточнити сутність цих переліків, наприклад «змістові складники» та «структурні компоненти».

3. Для реалізації системи формування професійної компетентності майбутніх культурологів засобами цифрових технологій авторкою виокремлено низку методів, специфічних для культурологічної та мистецької освіти: метод створення історико-культурного контексту засобами візуалізації, метод асоціативних зв'язків між видами мистецтв, метод аналізу-інтерпретації художніх творів. Утім як саме відбувалась реалізація вказаних методів описано дуже узагальнено. Слід було б навести приклади використання специфічних методів культурологічної освіти під час проведення педагогічного експерименту.

4. Авторкою заявлено, що одним із шляхів реалізації розробленої системи було впровадження спецкурсу „Цифрові технології сучасної культурологічної освіти” для майбутніх фахівців спеціальності 034 Культурологія, підтриманого відповідним дистанційним курсом, який було розміщено в навчальних середовищах Moodle та Google Classroom. Однак у роботі в недостатньому обсязі описано форми і методи роботи студентів у середовищі дистанційного навчання Moodle, основна увага приділена

особливостям організації роботи в Google Classroom. Вважаємо, що занурення майбутніх культурологів у Moodle дало б значно більші показники зростання ІК-(цифрового) складника професійної компетентності майбутніх культурологів.

Проте зазначені міркування можна розглядати як дискусійні, що не знижують загальної оцінки дисертації, яка є завершеною самостійною працею, в якій отримані науково обґрунтовані результати.

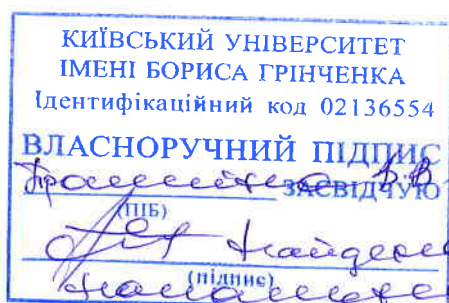
Загальний висновок. Дисертаційна робота Воронової Надії Сергіївни «Система формування професійної компетентності майбутніх культурологів засобами цифрових технологій» є самостійним, завершеним, логічним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. За рівнем наукової новизни одержаних результатів та їх практичною цінністю робота відповідає пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), а її авторка – Воронова Надія Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри комп'ютерних
наук і математики
Київського університету
імені Бориса Грінченка

В. В. Прошкін

04-11-2020